

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א - פוסק עדת תימן

י"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

גליון 111

פרשת נשא - שבועות

ה'תשפ"ב ב'ש"ג

נושאי השיעור: א. כיצד יתכן להדפיס כתבי גניזה שהגרש"ז איריב השליכם לגניזה - התועלת שיש במהדורא קמא - מה רש"י אמר על פירוש רשב"ם. ב. עד כמה הגיעה אהבתו הגדולה של ר' אליעזר בן הורקנוס לתורתנו הקדו' - הקשר שבין הדרשה שדרש ר"א בעת שעלה אביו לנדונו למאורע עם אחיו - המסורת בספרי תימן בדיק הפסוק "וקשתותם תשברנה" - מענות המסורת מדיקת ויישובים לכל מענותיו - מדוע הקב"ה לא מאכיד את הרשעים שעושים צרות לצדיקים - גדולתו של המהר"ם אלשיך - שני באורים נפלאים למסורת שבספרי תימן בדיק הפסוק הנ"ל.

בקיצור אפשר לסמוך על המהדור"ק, שלפעמים בהתחלה האריך ואח"כ סבר שאין צורך, ולנו הוא באמת נצרך או שכתב בנוס"א וכדו', ואפילו אם מה שכתב זה רק ה"א בכ"ו אפשר להבין לפ"ו מה הוא שלל למסקנא, וכיוצ"ב טובא, דהיינו, הדבר לא משולל, אפשר להבין דבר זה, וכמו שאמרנו שאנחנו בעצמנו נעזרנו הרבה במהדור"ק של מהרי"ץ, אבל כמוכונ שהדבר צריך זהירות גדולה, ואנחנו בכל מקום ציננו שהתיקון ע"פ המהדור"ק וגם הוא מסתבר שכתב כן שהכתבים נלקחו מהגניזה ובכל אופן עכשיו הוא מודה באמת.

בשם רחמן.

א.

ספרי הגרש"ז החדשים הם מתוך טיטות שהשליך לגניזה

ברצוני לפתוח בנושא בזכות ר' ידידיה משולם ה"ו ששאל אותי שאלה מעניינת, הוא אמר לי שהדפיסו כתבים של הגרש"ז איריבך שהוא עצמו שם אותם בגניזה, והוציאו את הכתבים מהגניזה, וחלק מהדברים שמדפיסים היום זה ממה שנלקח מהגניזה, וזה תמוה הרי הוא ביקש לגנוז את הכתבים וכיצד אפשר להדפיס כתבים אלו.

המקור לזה הובא בחוברת 'דרשו' (לקראת שבת מלכתא פרשת תרומה עמ' 11 גליון 313) בשיחתו של הרב טוביה פריינד, ו"ל, השאלה הכי מעניינת בכל השיחה הזאת, היא השאלה שכל אחד בוודאי שואל את עצמו... הרי ב-כ' אדר א' השנה, ימלאו 27 שנים להסתלקותו מעמנו של מרן הגרש"ז זצ"ל, איך אתה מצליח למצוא הומר חדש מתורתו שלא נדפס עד כה? זה הרי פלא גדול, הגרש"ז היה מוקף ברבנים ומורי הוראה שחרדו למצוא פיו ולכאורה הכל כבר הודפס זה מכבר.

"זאת בהחלט שאלה מעניינת - עונה הרב פריינד - והתשובה שלה מעניינת לא פחות. מרן הגרש"ז היה מאוד מדקדק במילים שכתב בתשובותיו הוא לא היה כותב דבריו כלאחר יד, אלא היה מדקדק בכל מילה, ולכן היה כותב קודם כל טיטות, ולאחר מכן היה מעתיק את תשובתו לדרך אחר בצורה מסודרת ובגרסה סופית..."

"את הטיטות הללו הוא היה צובר אצלו, ומדי פעם היה מבקש מנכדו - משמשו - הציבו הג"ר אהרן גולדברג שיקח אותם לגניזה. הנכד שפיקח היה, נגז את הטיטות הללו בבית אוצרותיו, וכך הוא צבר עם השנים כמות אינסופית של תשובות שכתב רבינו זצ"ל בכתב ידו."

"הגניזה" הזאת היתה המקור להלקים ב' ו-ג' של שו"ת 'מנחת שלמה', והם גם המקור לעשרות רבות של תשובות המופיעות בספרי 'השלמי' [מועד], כמוכונ שלבד מכך אני גם בוהן ומחפש כל ציטוט של רבינו הגרש"ז שצוטטו תלמידיו, ואדרבה, העובדה שהם העלו על הכתב כל אחד במקום אחר ובהקשר אחר הניחה לי בקעה להתגדר בה, ללקט ליקוט אחר ליקוט ולסדר את הדברים בסדר נכון, שיאפשר לכל לומד לעיין בספר ולמצוא את אשר איוותה נפשו" ע"כ דברי הרב פריינד.

ביאור נפלא בהשתלשלות העניינים והתועלת שבמהדור"ק

זה נשמע מאוד תמוה. אבל חושבני שהכל זה משמים, ומה הראיה? יש לנו רש"י על הש"ס, ומי לא יודע שבשיטה מקובצת בכתובות ובב"ק מביא את דברי רש"י במהדורה קמא. רש"י שכתב את פירושו עשה כמה מהדורות, למשל מי שיראה הרשב"ם בבא בתרא מאוד מאריך, ויותר ניכר זה בפרק ערבי פסחים ששם יש רש"י ורשב"ם והרש"י מאוד קצר והרשב"ם ארוך, וכמדומני שכתוב שבזמן שרש"י ראה את פירושו של הרשב"ם הוא שאל אותו מדוע הוא כ"כ מאריך, שהרי צריך לכתוב ממש בקיצור! ולכן רש"י כתב כמה פעמים (כשלוש מהדורות) וכל פעם הוא תימצת וקיצר, אבל בכ"ז השיטה מקובצת - רבי בצלאל אשכנזי - מצא לנכון להדפיס את רש"י במהדור"ק שהגיע לידו, והטעם הוא מפני שעי"ז זה הרבה פעמים מבזנים את רש"י הרבה יותר טוב. שהרי יתכן שרש"י בהתחלה כתב ארבע שורות ובמסקנא כתב הכל רק בשורה אחת וא"כ כשלא מבינים אפשר להעזר ברש"י מהדור"ק.

אותו דבר קרה ג"כ אצל מהרי"ץ, שהוא ג"כ כתב מהדור"ק, והרבה פעמים הבאנו תיקוני טעויות שנפלו במהדורה בתרא, ע"י מה שכתוב במהדור"ק, ולפעמים ישנו דילוג במהדור"ק והשלמנו ע"פ המהדור"ק.

1 הערת העורך: בספר סדר הדורות הנדמ"ח ח"א עמ' שמ"ג כתוב בזה"ל, רשב"ם היה במו, נולד בימי בחרותו של אביו והציק מים מזקנו רש"י, וחיבר פירוש על כל הגמרא בחי רש"י, ובראותו שהיה מאריך מאוד בפירושו חרה אפו ושפרוהו לפניו, וש אומרים שלא שפרו וצוה שלא ילמדו הגמ' עמו, ע"כ.

ב.

אהבתו הגדולה של ר' אליעזר בן הורקנוס לתורה הקדו'

אנחנו לקראת מתן תורה, נבוא ונראה עד כמה הגיעה האהבת תורה של ר' אליעזר בן הורקנוס, בבראשית רבה (פרשה מ"ב אות א') כתוב בזה"ל, "ויהי בימי אמרפל מלך שנער" (י"ד, א'), ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי פתח "חרב פתחו רשעים וגו' חרבם תבוא בלבם וגו'" (תילים ל"ו, י"ד), מעשה ברו' אליעזר בן הורקנוס שהיו אחיו חורשים במישור והוא חורש בתה, ונפלה פרתו ונשברה ע"כ. מי שיעיין בפרקי דר"א (פ"א יב) יראה שאביו של ר"א נתן לו עבודות קשות ור"א היה בוכה וכשראה זאת אביו - הורקנוס - נתן לו לעבוד במקום אחר, ושוב ראה אותו בוכה ושאלו אביו לפשר בכייתו, וענה ר"א ואמר שרצונו ללמוד תורה, ובקיצור, שכשר"א חרש פעם אחת במקום קשה והפרה נשברה, וידע שאביו יבעס, החליט לנצל את ההזדמנות לברוח כדי להנצל מבעס אביו. וזהו המשך המדרש, אמר לטובתי נשברה פרתי, ברח והלך לו אצל רבן יוחנן בן זכאי והיה אוכל קוזוות אדמה עד שנעשה ריה פיו רע, הלכו ואמרו לר' יוחנן בן זכאי ריה פיו של ר"א קשה לו. אמר לו, כשם שהבאיש ריה פוך על התורה, כך יהיה ריה תלמודך הולך מסוף העולם ועד סופו. לאחר ימים עלה אביו לנדונו מנכסיו ומצאו יושב דורש וגדולי מדינתו יושבים לפניו, בן ציצית הכסת ונקדימון בן גוריון וכן כלאב שבוע, ומצאו יושב דורש הפסוק הזה "חרב פתחו רשעים" זה אמרפל וחביריו "להפיל עני ואביון" זה לוט. "לטבוח ישרי דרך" זה אברהם. "חרבם תבוא בלבם ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכסו". אמר לו אביו, בני, לא עליתי לכאן אלא לנדוהך מנכסי, עכשיו הרי כל נכסי נתונים לך במתנה. אמר הרי הם עלי [מרן שליט"א קורא "עליו" בכניו] חרם ואני אלא שוה במ כאחי ע"כ.

המקור של הפסוק הנ"ל הוא בתהילים (שם) ושם כתוב "חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה" ונדבר בזה להלן.

הדרשה שדרש ר"א בעת שעלה אביו לנדונו והקשר בעניין אחיו

יש להבין מה צריכים לומר לנו חז"ל איזה פסוק דרש ר' אליעזר בשעה שאביו עלה לנדונו, וביאור העניין הוא, שכך יצא משמים שהמעשה זה של אמרפל וחביריו הוא בדיוק למה שקרה עם ר"א ואחיו.

וביאור המדרש הוא כך, "חרב פתחו רשעים" זה אמרפל שהוא נמרוד, וחביריו, שהם רצו "להפיל עני ואביון" וזהו לוט "ולטבוח ישרי דרך" זה אברהם כמוכונ שהוא ישר דרך. אבל בעניין לוט הביאור הוא שאע"פ שהוא היה עשיר, הם עשו אותו עני ואביון על ידי ששבו אותו, ולא הרגו את לוט. מפני שלא היה להם עניין בכך. נמרוד תמיד היה נגד אברהם אבינו, ניסה להורגו בכבשן האש ולא הצליח, והפעם רצה לנסות עי"ז שיעשה מלחמה עם ברע מלך סדום וכו' וכך יקחו את לוט לשבי ואז אברהם יבוא להציל את לוט, ואז יהרגו אותו. זה היתה התכנית של נמרוד וחביריו.

ובסופו של דבר קרה ש"חרבם תבוא בלבם" [וקשתותם תשברנה] ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכסו". זה מה שדרש ר"א.

ונרמז בזה נפלא מה שהיה עם האחים של ר"א שהם לא רצו לתת לו ללמוד [ואע"פ שהורקנוס מנע אותו מלך, מ"מ אחיו הם אלו שעשו מלחמה נגדו וביקשו מאביהם שידיירו מנכסיו כמבואר בפרקי דר"א (פ"ב)], וזהו מש"כ "חרב פתחו רשעים ודרכו קשתם", דהיינו שעשו מלחמה נגד ר"א, וזה בשביל "להפיל עני ואביון" שהוא ר"א. ומה

קרה בסוף, "חרבם תבוא בלבם וגו'", שבסוף הורקנוס הדיר אותם מנכסיו, הדינו מה שכתבנו נגד ר"א, זה קרה להם.

וע"ז באו חז"ל לרמוז לנו שדרשתו של ר"א התאימה משמים לאותו עניין.

דיוק הניקוד בכתוב "וקשתותם תשברנה"

מי שיקרא בספר תהילים רגיל, יראה שכתוב כך "חרבם תבוא בלבם וְקִשְׁתוֹתֵם תִּשְׁבַּרְנָה", אבל מי שיש לו "חלק" [היינו חלק הדקדוק. העורך] יודע שהניקוד הוא "וְקִשְׁתוֹתֵם" שהעיר ע"ז מהר"ץ בזה"ל, הש"ן רפוייה והת"ו דגושה ע"כ.

בעצם כך בפשטות צריך להיות, כמש"כ מהר"ץ, וכמו שאנחנו אומרים "קִשְׁתָּהּ" ולא "קִשְׁתִּי", אמנם בתהילים 'מסורת מדויקת' של הרב צובירי, שהוא לאורך כל הדרך נגד מהר"ץ, כתב בזה"ל, המנהג פשוט ומפורסם בקריאה להדגיש את הש"ן והשוא מתנועה והתווים רפויים וכך הוא בכמה ספרים מדויקים ודכוותא "חתתה קִשְׁתוֹתֵם (ימיהו נ"א, נ"ו), והתימה על מהר"ץ שלא השווה את מידותיו, בירמיה כתב הש"ן דגש וכאן רפוי, וכ"כ הרב מנחת שי בספרים מדויקים "וקשתותם" הש"ן דגושה ות"ו רפוייה" וכך נכון וכ"כ רבינו יונה בספר הרקמה שדגשות הש"ן היא מפני פגישת שני התווים וכ"כ הרד"ק בשורש "קשת" וכו', ואין לזו ממה שהם הסכימו עליו ע"כ.

ברצוני לומר לכם משהו, דבר ראשון הוא טען שמהר"ץ לא השווה את מידותיו בירמיהו, אבל זה לא מדויק מפני שיש שלש מקומות (ישעיה ה', כ"ח ירמיה שם, נחמיה) שכתוב "קשתותם" והש"ן דגש והת"ו רפוייה, ובכל המקומות המהר"ץ מורה לקרוא כמו שהוא טען חוץ מתהילים. ובאמת מה ההכמה, שכולם שווים או שיש הבדל, ודאי שההכמה היא לדעת להבדיל.

נקרא את לשון מהר"ץ בירמיה, הש"ן דגש והתווים רפויים בכל ספרי תימן ע"כ. ובישעיה כתב, הש"ן דגש והתווים רפויים גם בירושלמי, ובנחמיה כתב, הש"ן דגש. וא"כ מה השאלה מדוע מהר"ץ לא השווה את מידותיו, הרי כך כתוב בכל ספרי תימן, ואדרבה עכשיו צריך באמת להבין מדוע הפסוק בתהילים נשתנה משאר המקומות וכדלקמן.

המסורת מדויקת מביא כמקור לדבריו את כל ספרי הספרדים, מנחת שי הרד"ק ועוד, וכי אנחנו רוצים לקרוא כמו הספרדים? [ובאגב, מצאתי ספרדי שאומר כמונו בספר של ר' יהודה חיות ואכמ"ל] אנחנו מדברים על הנוסח של ספרי תימן.

רמז נפלא לשינוי הניקוד שבספרי תימן ע"פ המדרש רבה

עכשיו תשמעו דבר הפלא ופלא בעומק העניין.

ישנו מאמר בבראשית רבה (?) שבו נחלקו רבי נחמיה ורבי יהודה ע"פ בישעיה "יתן כעפר חרבו קש ניזף קשתו". רבי נחמיה מסביר שפירוש הפסוק הוא שהחרבות שאמרפלו וחבריו השליכו על אברהם אבינו נהפכו לעפר, והקשתות נהפכו לקש נידף, ורבי יהודה אומר הפוך, שאברהם אבינו זרק עליהם עפר וזה נהפך לחרבות, וכשורק עליהם קש זה נהפך לקשתות.

ולפי רבי נחמיה יוצא שביאור הפסוק הוא "יתן כעפר, חרבו" - של נמרוד, "כקש נידף, קשתו" - של נמרוד. והנה את הפסוק "חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה" רבי אליעזר בן הורקנוס דרש אותו על אברהם אבינו וא"כ אפשר לומר שהדבר מרומז נפלא בפסוק "חרבם תבוא בלבם וקִשְׁתוֹתֵם תִּשְׁבַּרְנָה". רמז לזה שהחרבות נהפכו לקש וזה רק לגירסתנו שהש"ן רפוייה והת"ו דגושה, שהרי כשכתובים דגש זה בא להראות דבר חזק וכמש"כ "ולא יכלה עוד הצפינה" (שמות ב', ג') הדגש בצא"ד בא לומר על הצורך שהיה להסתיר את מע"ה בהצפנה גדולה. וא"כ יוצא שלא טוב להדגיש כאן את הש"ן שא"כ נהרס כל הרמז.

דברי המהר"ם אלשיך בביאור מדוע הקב"ה לא הוזה את הרשעים שמפריעים לצדיקים

אמנם זה רק למ"ד אחד, ואע"פ שדעת רבי נחמיה עיקר שהרי במדרש שם רבי נחמיה דחה את דרשתו של רבי יהודה, אבל בכל זאת אליבא דרבי יהודה אפשר לומר עוד תשובה באופן אחר.

המהר"ם אלשיך בספרו רוממות אל על תהילים (שם) מבאר על הפסוקים "ומם רשע לצדיק להפיל עני ואביו לטבוח ישרי דרך" חרבם תבוא בלבם ותקשתותם תשברנה" (י"ב-ט"ו), וז"ל, זמם רשע וכו'. שְׁמָא תאמר הלא מכל זה החרשתו [ע"ש בריש דבריו. העורך], אך נוחם יסתר כי זמם רשע לצדיק וחרק עליו שני ולא יפקד. ולא די הקנאה שמרעים יצליחו וצדיקים יצטערו, כי אם גם שיער רשע לצדיק ויהיה הוא יתברך כמחריש. אל תחוש, כי אין אתה מקפיד כי אם על שאינד יודע יום מפלתו, כי לו ידעת מעתה כי יבוא יומו היית מעתה מתנחם ומשחק עליו, וא"כ אל תחוש אם הוא יתברך מתנחם ומשחק כי הלא אד-ני ישחק לו ויתנחם, כמה שמעתה ראה כי יבוא יומו מה שאין אתה רואה וכו' והגני מביא לך ראייה מאברהם עם נמרוד, והוא כי הרב פתחו רשעים וכו'.

הוא כי הנה אמרו רבותינו ז"ל בבר"ר (שם) חרב פתחו רשעים ויהי בימי אמרפל וכו' שהתחילו בחרב תחלה, להפיל עני ואביון זה לזו, לטבוח ישרי דרך זה אברהם. וראוי לשיטת לב מה עניין אמרפל בזמור זה, אך הוא להביא ראייה אל האמור כאשר נבאר בס"ד, והוא ככתוב אצלנו בביאור המאמר, כי זה הוא כמו שאמרו ז"ל שם בבר"ר בסמוך, שכוננו להתחיל בלוט כדי שיצא אברהם להציל ויהרגוהו, כי לא היה כבודם ללכת ארבעה מלכים אחרי איש אחד, על כן החלו בסדרם שהיתה עיר גדולה, לקחת את לוט מתוכם בעבור אברהם שיצא אליהם ויהרגוהו. ונהפוך היה למו, כי חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה. ואחשוב יתקשר העניין פה ע"פ דרננו כראיה אל האמור, והוא בשום לב על מה זה דרך נמרוד אחר אברהם, ולא עוד אלא שאמרו רבותינו ז"ל בפרקי דר"א (פכ"ו) כי בעת שנולד אברהם והיה נמרוד מלך על בני המגדל (ע"פ חולין פט.). בקש להורגו ונטמן בארץ כך שנים ואח"כ חששו ובהיותו בן מ"ח שנה עבר וראה אותם בונים, ואמר להם למה תבנו נגד ה' ולא תצליחו. אמר להם נמרוד, אל תחושו כי הוא פרדה עקרה וכו' - אין לו ילדים ואין לו המשך - או קללם בשם ה' ונתפלגו - אאע"ה קילל אותם "בלע ה' פלג לשונם" - והלא כמו זר נחשב, למה הניח הוא יתברך את נמרוד הרשע ולא הרגו בהיותו זומם לאברהם ובקש להמיתו וחרק עליו שניו, והוצרך ליטמן בארץ כך שנים. אלא שהוא יתברך מאז שתק כי ראה כי יבא יומו שאחרי כן עתיד לבוא אמרפל הוא נמרוד יפתח בחרב לבקש את אברהם, ואז יפול ביד אברהם. על כן מעתה שתק הוא יתברך, על מה שכבר היה כמת נמרוד מעתה כי נגזר דינו לעתיד, ולא עשה מיד על דבר היות להם אחדות כנודע (אבות דר"ג ז', ב').

וזה שיעור הכתובים, זומם רשע לצדיק וכו', אל תתמה על החפץ אם יסכול הוא יתברך כי הוא הלא ראה כי יבא יומו ומעתה סבל, כאשר קרה לאברהם עם נמרוד, כי הנה הרב פתחו רשעים וכו' וזו חרבם תבא בלבם, וכו', ואמרו קשתם וכן וקשתותם תשברנה, שיראה שאינו עיקר העניין שברית הקשת, יהיה כי הוא הכה והשר המושל על מלכות נמרוד בשמים או כוחות טומאתו, שממנו נמשך כח נמרוד כחץ היוצא מן הקשת, ובו חשב להפיל את אברהם, ומזה נביא ראייה אל כל האמור, בל יקין הצדיק בהצלחת הרשע, כי הלא הוא לרעת הרשע כי הוא יתברך ראה כי יבא יומו ע"כ לשון המהר"ם אלשיך, שכידוע האר"י אמר עליו שהדברים שלו הם אמת בשמים וכמו שמסופר על דרשתו של מהר"ם אלשיך בעניין מאה הרמאות שרימה לבן את יעקב כמש"כ "וההליף את משכורתו עשרת מונים", וכשהסביר זאת, היה האר"י יושב וצוחק, והסביר שמהשמים שלחו את לבן הארמי לעודה"ו כדי שישמע את הרפתו, וכל מתי שהסביר מהר"ם אלשיך לבן הארמי היה מרכין ראשו להסכמה. פלאי פלאות.

עוד דיוק נפלא לרפוי הש"ן ודגשות הת"ו שבפסוק הנ"ל

עכשיו יוצא כך, הנה כל המקומות שמדובר על קשתות, מדובר על קשתות גשמיות. והנה המשך חכמה והגרי"ו מסבירים מה הבדל בין חרב לקשת, שהרי כתוב "בחרבי ובקשתו" והגמ"ל בבא בתרא (דף ק"ג) דורשת וכו' היה זה בחרב ממש הרי כתוב "כי לא בחרבי אבטח" אלא בחרבי זה תפילה ובקשתי זה בקשה ומבאר המהרש"א, שכה של חרב נצרך לגבי עשיו, וכח של קשת נצרך נגד ישמעאל כמש"כ שישמעאל היה "רובה קשת". ותפילה זהו הנוסח שנתקנו אנשי כנסת הגדולה, ובקשה זה בקשות שאדם מבקש מעצמו. וא"כ תפילה היא עובדת לבור, האדם לא צריך כוונות גדולות וכבר היא פועלת, אבל אם יש לאדם בקשות אישיות לזה צריך קשת, שבשביל להשתמש עם קשת צריך כח, משא"כ חרב שהיא חותכת בקלות שהרי היא מקרוב, וקשת שהיא מרוחק צריך למתוח אותה חזק, אלו דברי המש"ח והגרי"ו.

נחזור לענייננו, שכל המקומות שכתוב קשת, הכוונה לדברים גשמיים, אבל בתהילים לפי מה שכתב מהר"ם אלשיך מבואר שמדובר על השרים של נמרוד וחבריו בשמים, שהקב"ה שובר אותם, וא"כ אפ"ל נפלא שהם כאין וכאפס כנגד ה' וזוהו קִשְׁתוֹתֵם הדינו בקלות שלא צריך להתנבר נגד הקשת שלהם. משא"כ אם נאמר קִשְׁתוֹתֵם, בדגש חזק, זה מראה על חזק.

תוספת ביאור מתוק בהנ"ל

עכשיו ניקח את זה גם לגבי ר' אליעזר בן הורקנוס, שהרי מדוע ר"א היה לו כל כך קשה? כתוב שמשח רבינו אמר עליו הלאו שיצא זה מחלצי, והקב"ה אמר לו הייך שהוא יצא מחלציך וזהו שכתב "ושם האחד אליעזר" ודרשו חז"ל האחד המיוחד אליעזר. היה לו נשמה גדולה, ומן השמים היו לו הרבה הפרעות ללמוד, וכיון שמסר עצמו להצליח להתגבר על כל הקשיים וההפרעות וגדל בתורה עד שנעשה לגדול ישראל ענין וכבר כתבו עליו שבחים עצומים ומי שירצה יראה בהקדמה לפרקי דר"א שאספו שם כל הנאמר עליו מחז"ל. וגם כאן אפשר לומר שכל המקטרגים והמפריעים שבאו כנגדו היו כמו קש מול ההתנברות שלו נגדם. התקיים בו מה שאומרים בתפילה "וכל הקמים עלי לדעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו כמין לפני רוח ומלאך ה' דוחה" הדינו כל הקמים, גם המפריעים שבעוה"ז שהם האחים של ר"א, וגם המפריעים שבאו מן השמים, כולם יהיו כמין, שזוהו סוג קש.

[ובכל העניין דלעיל יש להוסיף מה שדובר מרן שליט"א בעבר שר"ת של עשה למען שמך, ימינד, תורתך, קדושתך, זה קשתי ויש להאריך ולפלפל בזה ולהוסיף עוד ציינים ופירושים. אהרן הבחורים ה"ו].